

6. Холмогорова А.Б., Гаранян Н.Г., Никитина И.В., Пуговкина О.Д. Научные исследования процесса психотерапии и ее эффективности: современное состояние проблемы. (Часть 1). *Социальная и клиническая психиатрия*. № 3. Т. XIX. 2009. С. 92-100.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-286-2-10>

Калмикова Л. О.,

*доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі*

Харченко Н. В.,

*доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі*

Мисан І. В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології і педагогіки дошкільної освіти
Університету Григорія Сковороди в Переяславі*

НОВАЦІЯ В КЛАСИФІКАЦІЇ МОВ СВІТУ: ПРОБЛЕМИ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ І МОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Анотація. Автори статті пропонують суспільні функції мов, які раніше виступали базисом для функціонально-типологічної класифікації, замінити індивідуальними, суб'єктивними, персоніфікованими, особистісними функціями цих мов. У центрі класифікаційного підходу постає Людина як мовна особистість – суб'єкт комунікативно-мовленнєвої діяльності, носій мовної свідомості і мовної компетенції.

Ключові слова: мовна свідомість, мовна компетенція, новація, новітня класифікація мов світу.

Kalmykova L., Kharchenko N., Mysan I. Innovation in classification of the world languages: problems of language awareness and language competence

Summary. The authors of the article propose to replace the social functions of languages, which made previously the basis for functional-typological classification, by individual, subjective, personified, personal

functions of these languages. In the center of the classification approach, Man appears as a linguistic personality – the subject of communicative and speech activity, the bearer of linguistic consciousness and linguistic competence.

Key words: language awareness, language competence, innovation, the latest classification of the world languages.

Бурхливий розвиток психолінгвістики спричинив появу інших можливостей щодо виокремлення підстав для функціональної класифікації мов.

Найбільший інтерес для успішного розвитку сучасної науки, як нам уявляється, може представляти новітня – *психолінгвістично-функціональна класифікація*, – номінована нами цим словосполученням через її спроможність відображати тісний зв'язок із людиною, її здатністю користуватися мовними засобами, використовувати арсенал індивідуальної мови в різних її функціях. Зазначена класифікація є новацією серед існуючих функціонально-класифікаційних систем [5].

Для того, щоб розкрити суть класифікації мов світу, об'єднаних за їх *функціональним призначенням з урахуванням новітніх підходів*, доцільно передусім звернутися до висловлювання Ноєма Хомського, який концентрує увагу на тому, що є багато питань, які ми можемо ставити про мову, і найфундаментальніші з них: «Що таке мова?», «Яким умовам має відповідати краща теорія мови?» [5, с. 92]. Н. Хомський під природною мовою розуміє «Я-мову» («I-language»), внутрішній для людини біологічний об'єкт. Учений пише: «Під мовою я буду розуміти Я-мову, біологічний об'єкт, внутрішній та інтенційний для індивіда. Тобто нас цікавить фактична природа системи, а не тільки її зовнішні прояви. Адаптуючи термінологію Девіда Марра для систем обробки інформації, таке вивчення Я-мови може відбуватися на рівні розрахунків, алгоритмів або механізмів, які між собою, безперечно, пов'язані» [5, с. 92].

Підставою для реалізації авторської інтенції щодо розробки класифікації стали психолінгвістичні функції мов, пов'язані з комунікативно-мовленнєвою діяльністю людини у різних суспільних сферах. Родовим поняттям у цьому випадку виступає термін для позначення такого різновиду мов, як «функціонально-центровані мови». Цей термін охоплює суму членів класифікації – різновидів функціонально-центрованих мов, – які дорівнюють обсягу цього родового поняття. У зв'язку з цим, подаємо новий підхід до мови як індивідуального *біопсихолінгвосоціального* явища. Відповідно з інших теоретико-методологічних позицій, а саме: функціонально-мовленнєво-мовних – підходимо до вибору підстав для здійснення функціонального групування етномов. Такою підставою стають їх функції в генеративній

системі людини. Індивідуальні мови, які виконують багатоманітні функції в дискурсі індивідів, оформлюємо в самостійне психолінгвістичне поняття «функціонально-центровані мови» та виділяємо його в окрему групу, в яку входять «первинно функціональні мови» і «вторинно функціональні мови» [1]. Пропонуємо використовувати терміни «первинно– і вторинно функціональні мови» для номінації та групування всіх національних мов світу (абстрагуючись від конкретних етнічних мов) за їх функціональною роллю у психолінгвальному світі людини.

Таким чином, тлумачимо мови як компетенції (здатності) людини породжувати висловлювання, сприймати і розуміти інформацію будь-якою національною мовою, використаною в різних її функціях (психолінгвістичний підхід). З урахуванням цього підходу в якості підстави для створеної нами функціональної класифікації мов світу виділяємо функції, які можуть бути реалізовані тими чи тими носіями етномов у їхній життєдіяльності (Рис. 1).

Як засвідчує рис. 1, у центрі розробленої нами моделі – функціональна мовленнєво-мовна здатність (компетентність) носія будь-якої національної мови. Ця властивість психіки зумовлює здатність людини використовувати етномови в різних функціях: простіших, представлених у першому концентрі, і складніших, поданих у другому та третьому концентрах.

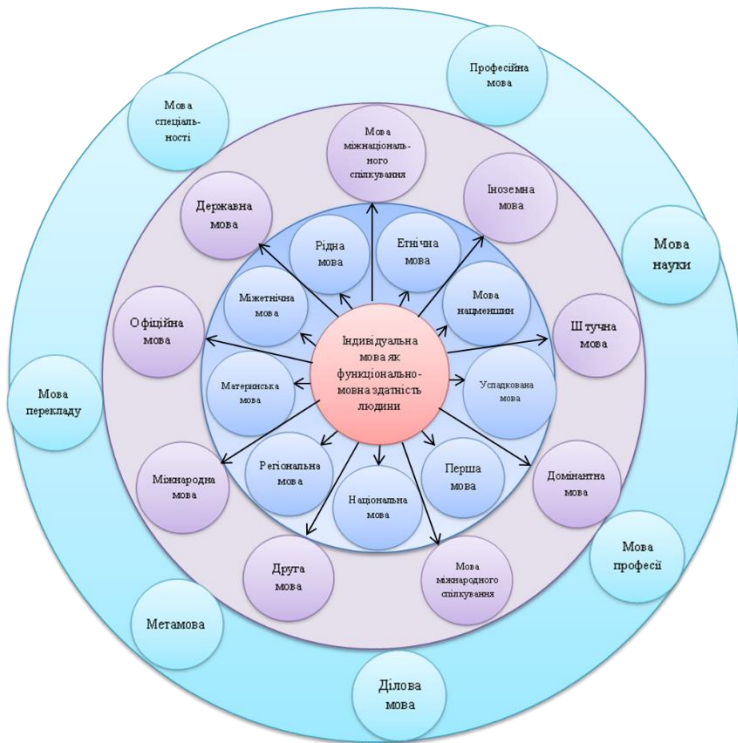

Рис. 1. Модель класифікації мов світу за функціонально-психолінгвістичним критерієм

Згідно з тими функціями, які виконуються етномовами в організації психічної активності людини в різних сферах її життя, виокремлюємо такі *первинно функціональні види мов*: регіональна мова, рідна мова, міжетнічна мова; мови національних меншин, національна мова, материнська мова, успадкована мова, етнічна мова, перша мова. Вони реалізують переважно функції комунікації і пізнання, хоча мають і свої особливі, властиві тільки кожному конкретному виду мови, функції. До *вторинно функціональних мов* відносимо такі види функціонально-центрованих мов, які виконують складніші функції у комунікативно-мовленнєвій активності індивіда порівняно з первинно функціональними мовами. Це, зокрема, мова міжнародного спілкування, державна мова, офіційна мова, міжнародна мова, домінантна мова, мова міжнародного спілкування, іноземна мова,

штучна мова, друга мова. Функції, найскладніші за своїми когнітивними і комунікативними показниками, виконують наступні вторинно функціональні мови: ділова мова, мова професії, мова науки, метамова, мова перекладу, мова спеціальності, професійна мова. Внутрішня мова людини, яка використовується індивідом на імпліцитному внутрішньомовленнєвому (латентному) етапі генерації мовлення (говоріння, аудіювання, читання, письмо), інтимно й незримо пов'язана з кожним різновидом функціонально-центрованої мови [2].

Номінації різних видів первинно– і вторинно функціональних мов презентують провідні для них функції. Всі види функціонально-центрованих мов, окрім провідних функцій, є ще й багато- і різнофункціональними. Ми об'єднуємо їх в одну типологічну групу за *вищими психічними функціями*, що доконуються завдяки мовній свідомості, мовній компетенції і мовленнєвій компетентності людини, що реалізується в її генеративній (породжувальній) системі засобами індивідуальної мови незалежно від тієї чи тієї етнічної мови.

Отже, новітнім підходом у виборі підстав для функціональної класифікації національних мов світу є запропонована нами парадигма, яка ґрунтується на генеративних (породжувальних) процесах – говоріння й аудіювання [2]. На перший план висуваються загальнолюдські критерії як основи для групування мов. *Людина-мовець, її мовленнєва здатність використовувати мови світу в різних функціях в індивідуальній повсякденній комунікативній практиці постає у ролі таких нових підстав для функціональної класифікації*. Відтак докорінним чином змінюється підхід до існуючої класифікації мов світу, який до цього часу не використовувався у світовій науці.

Список використаних джерел:

1. Калмикова Л., Харченко Н., Мисан І. «Я-мова» і.е. «Індивідуальна мова»: проблема функціональної генералізації. *Psycholinguistics*. 2021. Вип. 29(1). С. 59-99. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2021-29-1-59-99>
2. Калмикова Л., Харченко Н., Волженцева І., Калмиков Г., Мисан І. Актуалізація проблематики внутрішнього мовлення в психолінгвістиці комунікації: результати систематичного огляду і метааналізу. *Psycholinguistics*. 2020. Вип. 28(1). С. 83-148. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2020-28-1-83-148>
3. Chomsky N. Some Core Contested Concepts. *Journal of Psycholinguist Research*. 2015. Vol. 44. P. 91–104. <https://doi.org/10.1007/s10936-014-9331-5>
4. Kalmykova L., Kharchenko N. Mysan, I. Philosophy of Language and the Language of Philosophy: A New Approach to Functional Classification of

the World's Languages. *Philosophy and Cosmology*. 2020. Vol. 25. P. 89–108. <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/25/8>

5. Kalmykova L., Kharchenko N., Mysan I. Традиційні та інноваційні підходи до функціональної класифікації етнічних мов світу: проблеми мовної особистості – суб'єкта комунікативно-мовленнєвої діяльності. *Lingua Montenegrina*. 2021. God. XIV/2. Br. 28. P. 65-81.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-286-2-11>

Кириченко В. В.,

доктор психологічних наук,

професор кафедри соціальної та практичної психології

Житомирського державного університету імені Івана Франка

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Анотація. В умовах повномасштабної війни проблеми інформаційної безпеки є важливими для збереження психічного здоров'я людини та підтримки об'єктивного світосприйняття. Геополітичні протистояння давно уже перейшли з полів бойових дій на шпальти газет, телеекрани та соціальні мережі.

Ключові слова: медіасередовище, інформаційна війна, глобалізація, картина світу.

Kyrychenko V. Psychological aspects of personal safety in the conditions of information warfare

Summary. In the conditions of a full-scale war, the problems of information security are important for preserving a person's mental health and maintaining an objective worldview. Geopolitical confrontations have long since passed from the battlefields to the columns of newspapers, TV and social networks.

Key words: media environment, information war, globalization, worldview.

Інформаційна безпека суспільства є одним з пріоритетних напрямків розвитку обороноздатності держави. У сучасному світі, повитому мережевими комунікаціями та засобами трансляції інформації, силова тактична перевага на полі бою може важити менше ніж технологічна та ідеологічна. Психологічна безпека інформаційного середовища в